

IULIA GRAD

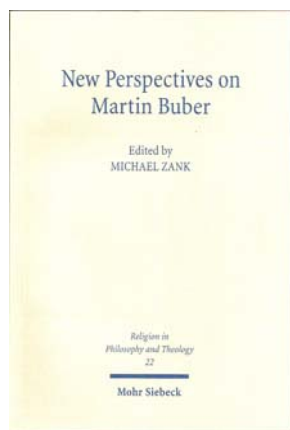
MICHAEL ZANK, *NEW PERSPECTIVES ON
MARTIN BUBER*,
TÜBINGEN: MOHR SIEBECK, 2006.

Volumul *New Perspectives On Martin Buber*, editat de Michael Zank este rezultatul conferinței internaționale cu același titlu care a avut loc în 6 și 7 iulie, 2003, la Casino of the Campus Westend al Universității Johann Wolfgang Goethe din Frankfurt am Main. Această conferință la care au participat invitați din Germania, Olanda, Italia Israel și SUA face parte dintr-un eveniment mai amplu prilejuit de comemorarea a 125 de ani de la nașterea lui Martin Buber.

După cum afirmă coordonatorul acestui volum, Michael Zank, profesor la Universitatea din Boston, deși Martin Buber este unul dintre cei mai cunoscuți gânditori evrei și autori de limbă germană ai secolului XX, varietatea foarte largă de subiecte abordate de acesta face din gândirea sa un domeniu dificil de abordat. Spre a depăși aceste dificultăți, *New Perspectives On Martin Buber* este un instrument indispensabil celor interesați de opera și gândirea filosofului evreu. Fiecare parte, și mai mult, fiecare capitol al volumului ne pune în față, pe de o parte un Martin Buber care acceptă orice provocare ce îi este adresată, iar pe de altă parte, conturează într-o manieră calrificatoare contextul socio-cultural al primei jumătăți de sec. xx în care Buber se situează.

Autorii volumului sunt atât specialiști consacrați, cât și tineri cercetători, venind din arii și contexte academice diferite (studii biblice, studii religioase, studii iudaice, filosofie, istorie, sociologie etc.), această varietate fiind în consonanță cu complexitatea gândirii lui Buber. Scopul întregului demers, ne spune Michael Zank, este explorarea de noi perspective asupra lui Buber și asupra unor teme și probleme care să continue să ne angajeze.

Temele și perspectivele variate propuse de autorii volumului sînt organizate în șase părți, care urmăresc într-o oarecare măsură desfășurarea cronologică a evenimentelor.

Iulia Grad, Department of Systematic Philosophy, Babeș-Bolyai University, Cluj, Romania. Email: iuliagrad@gmail.com

Key Words:

Martin Buber, aesthetics, philosophy, Jewish studies, Zionism, Hasidism, Bible, politics.

Prima parte propune o abordare taxonomică a gândirii Buberiene. În capitolul întâi Michael Zank realizează o introducere în gândirea lui Buber cu puternice accente biografice.

Martina Urban, în capitolul *The Jewish Library Reconfigured: Buber and the Zionist Anthology Discourse* prezintă într-o manieră complexă contextul în care a apărut compilația timpurie de povestiri hasidice a lui Buber. Antologia, ca formă tipică de reprezentare a tradițiilor iudaice este folosită de Martin Buber și de alte nume ilustre ale culturii iudaice cu scopul de a impulsiona o conștientizare de sine națională. Ne sunt prezentate cu acuratețe activitatea acestora și mediul în care ea se desfășoară.

Michael Zank revine în capitolul trei și aduce în discuție un alt domeniu al activității lui Buber: studiul religiei. Zank arată, pe bună dreptate, că studiul academic al religiei stă în centrul activității de maturitate a lui Buber, iar analiza pe care o face acesteia convinge pe deplin. Subliniind dificultatea de a-l situa pe Buber, Zank amintește faptul că lucrarea esențială pentru ceea ce se numește filosofia dialogului a lui Buber s-a vrut de fapt, o încercare de a aborda problema religiei “într-un mod fundamental și comprehensiv.” Zank ne prezintă parcursul lui Buber în acest subiect, începând cu perioada din Frankfurt și continuând cu Universitatea Ebraică, invocând diferitele obstacole pe care Buber le-a întâmpinat. În analiza lui Zank, rolul esențial îl ocupă cercetarea pe care Buber o face Vechiului Testament și ideii de credință biblică. Nucleul lucrărilor sale, spune Zank, îl constituie problema integrării credinței biblice în contextul studiilor religioase și a istoriei religiei.

Partea a doua a volumului propune o analiză a dimensiunii estetice a gândirii lui Martin Buber. Asher D. Bieman, în *Aesthetic Education in Martin Buber: Jewish Renaissance and the Artist* analizează funcția artei și a artistului și mișcarea Sionistă înțeleasă de Buber ca Renaștere a iudaismului. Buber se folosește de Burckhardt pentru a-și construi propria sa teorie a Renașterii culturale, respingând ideea simplei întoarceri la tradiții, în favoarea “descoperirii de noi ținuturi.” Bieman surprinde nuanțele care caracterizează concepția lui Buber despre “Renașterea Renașterii” și prezintă procesul trecerii înspre umanism. Bieman îi acordă credit lui Buber, afirmând că, într-o oarecare măsură, el anticipează atitudinea unor gânditori creștini de după cel de-al doilea război mondial față de Renaștere. Distinctiv pentru Buber este însă faptul că el a încercat să umanizeze Renașterea și nu a respins-o total. Bieman menționează apropierea de o Renaștere clasică, Buber vazând în frumos calea către bine, iar în artist și un educator moral.

Zachary Breiterman, în *Martin Buber and the Art of Ritual* merge mai departe cu conturarea perspectivei estetice asupra gândirii lui Buber. El propune o analiză a atitudinii complexe a gânditorului față de ritual și situează antipatia acestuia față de cadrul rigid al legii în viața comunității iudaice tradiționale de la sfârșit de secol 19. Autorul prezintă atitudinea lui Buber față de ritual și de lege plecând de la perioada timpurie în care

era considerat, datorită opoziției pe care o statua între religie și religiozitate, un mistic ostil stabilității formei, trecând printr-un proces de nuanțare, care se petrece în mai multe trepte, o dată cu *Daniel, Eu și Tu* și cu demersul de traducere a Bibliei.

Partea a treia a volumului aduce în atenție o altă dimensiune a gândirii lui Buber, și anume cea filosofică.

Jules Simon, în *Dilthey and Simmel: A reading From/Toward Buber's Philosophy of History* propune o analiză a ceea ce el numește filosofia istoriei a lui Martin Buber. Pornind de la puternica influență pe care Nietzsche a avut-o asupra lui Buber, Simon ajunge la cea exercitată de profesorii lui Buber, Wilhem Dilthey și Georg Simmel. Simon trasează liniile filosofiei istoriei la Buber printr-o lectură a celor doi din perspectivă buberiană.

Problema istoriei în contextul gândirii buberiene este și subiectul următorului capitol. Leora Batnitzky pornește de la dezbaterea dintre Buber și Rosenzweig privind relația dintre autoritate și legea iudaică și ridică întrebarea: care este diferența filosofică care duce la concluziile diferite ale celor doi gânditori? Autoarea ia ca punct de plecare în demersul său analiza lui Strauss privind pozițiile lui Buber și Rosenzweig față de Lege, analiză care îi situează pe cei doi în mod diferit în raport cu Heidegger și susține că diferența filosofică are la bază concepțiile istoriciste diferite care le influențează concepția față de revelație, cu mențiunea că istoricismul desemnează faptul că nu există adevăruri trans-istorice.

Problema răului în gândirea lui Buber este tema pe care o propune Andrea Poma în capitolul următor (*Unity of the Heart and Scattered Self*). Concepția lui Buber despre bine și rău este pusă în corelație cu conceptele de realizare și unitate a sinelui, atrăgându-se mereu atenția asupra riscului de simplificare psihologică a teoriei buberiene. Poma plasează de asemenea problema în contextul postmodern, referindu-se la perioada de criză pe care Buber consideră că o trăiește omul modern.

O temă deja discutată este reluată în partea a patra, care ne propune o perspectivă biblică asupra gândirii lui Martin Buber. Această parte începe cu o analiză a demersului de traducere a Scripturii pe care Buber îl inițiază, alături de prietenul său Rosenzweig (*The possibility of a Verdeutschung of Scripture*). Ilaria Bertone amintește analiza pe care cei doi o fac posibilității, condițiilor și necesității traducerii Scripturii. Buber acceptă limitele procesului de traducere, considerându-l “o sarcină în mod fundamental imposibil de îndeplinit.” Cu toate acestea, el afirmă necesitatea traducerii ca apropiere pe cât de mult posibil de esența textului. Ca o concluzie, Bertone recunoaște abilitatea lui Buber de a recupera deschiderea primordială a Scripturii, *Verdeutschung* devenind o ușă care deschide un nou orizont.

Cu siguranță, o perspectivă biblică asupra gândirii lui Martin Buber nu poate să facă abstracție de analiza pe care filosoful o face Cărții lui Iov și implicit ideii de suferință. Gesine Palmer, în capitolul *Some Thoughts on Surrender: Martin Buber and the Book Job*, după o analiză personală prezintă

actul lui Iov nu ca pe un act de credință, așa cum îl interpretează, în cele din urmă, Buber, ci ca pe unul de resemnare și abandonare.

Partea a cincea deschide o nouă perspectivă asupra gândirii lui Martin Buber, aducând în discuție aspectele politice, lucru de înțeles, dacă ne gândim la activitatea prolifică a lui Buber în acest domeniu.

După cum anunță de la bun început, Yossef Schwartz, în capitolul *The Politicization of the Mystical in Buber and His Contemporaries* abordează o tendință importantă în rândul intelectualilor evrei la începutul secolului XX și anume “întoarcerea către elementele mistice și mesianice ca instrumente utile pentru recuperarea energiilor religioase pierdute în contextul unei lumi secularizate și cu scopul direcționării lor către acțiuni politice”. Analiza propusă se focusează pe perioada timpurie a activității lui Buber și face apel și la alte nume importante din grupul de gânditori evrei din care Buber făcea parte (Georg Simmel, Gustav Landauer). Schwartz evidențiază “motivația fundamental religioasă” care se regăsește în concepția politică buberiană subliniind, printre altele și rolul pe care îl are hasidismul în crearea acestei combinații între mistică și elementele socio-politice, care constituie de fapt unul dintre scopurile intelectuale și politice majore pe care și le propune Buber: politizarea misticului.

În următorul capitol, după cum remarcă și Michael Zank, Paul Mendes-Flohr face un tur de forță prin operele lui Buber prin analiza foarte interesantă pe care o face viziunii acestuia asupra utopiei. Buber conștientizează dificultatea stabilirii de relații autentice, de tipul Eu Tu. De aici rezultă concepția sa despre utopie, care este de fapt o căutare a structurilor sociale care încurajează dialogul. Rolul utopiei este sugerat și de discuțiile dintre Emmanuel Levinas, pentru care întâlnirea cu Celălalt este de natură etică și Buber, care situează relația Eu-Tu la un nivel meta-etice, ontologic. Autorul face o analiză a viziunii lui Buber asupra utopiei. În *Paths in Utopia*, Buber afirmă că reabilitarea ideii de utopie este o sarcină de urgență. Mendes – Flohr atrage atenția asupra influenței lui Ernst Bloch, subliniind în același timp diferența de atitudine a celor doi față de Marx. În final, el sintetizează viziunea lui Buber, accentuând, pe de o parte, faptul că utopia nu poate fi separată de o atitudine critică față de ceea ce este aici și acum, și, pe de altă parte, faptul că utopia trebuie să fie ferită de intervenția statului și să rămână voluntară și anonimă din punct de vedere politic.

Atitudinea lui Buber față de Marx face subiectul capitolului următor (*Buber's Critique of Marx*) în care Judith Buber Agassi analizează, de-o manieră clară și concisă, aspectele importante care caracterizează atitudinea critică, dar nu numai, a lui Buber față de Marx. Atât Buber, cât și Marx sunt socialiști, însă Buber este un socialist religios și un comunitarist, iar neîncrederea acordată statului îl face într-o oarecare măsură un anarhist. Buber Agassi concluzionează că deși nu a oferit o critică structurată și comprehensivă la adresa marxismului, critica lui Buber este una “valoroasă și validă.”

Ultima parte a volumului prezintă trei “retrospective critice” asupra gândirii lui Martin Buber. Astfel, Joseph Agassi vorbește despre *sionismul spiritual* al lui Martin Buber, plasându-l în contextul mișcării sioniste și al situației recente. Micha Brumlik analizează în capitolul sugestiv intitulat *Theology without Thorn? Adorno's Critique of Buber* critica pe care Adorno o face teoriei sociale și celei religioase buberiene. După o analiză complexă, Brumlik concluzionează că cei doi reprezintă de fapt două tipuri de teologie, “una negativă, care aderă la dogmă chiar și atunci când aceasta eșuează și una care îl găsește pe Dumnezeu în rețeaua intersubiectivă a limbajului”. Ultimul capitol al volumului, aparținând lui Steven T. Katz, la fel ca și primul, oferă o imagine asupra vieții și activității lui Martin Buber, marcând temele esențiale în gândirea filosofului evreu. Steven T. Katz analizează într-o manieră obiectivă și clară teme esențiale pentru gândirea buberiană, precum relația lui cu hasidismul, cu Biblia, cu Sionismul sau cu filosofia dialogului, plasându-le în contextul socio-cultural.

Aprecierea pe care o formulează Katz la adresa lui Buber sintetizează mesajul pe care îl transmite acest volum colectiv: “Buber a fost unul dintre rarii, foarte rarii indivizi care, fără teamă, intră în viața de fiecare zi, o sfințesc cu acțiunile lor și înfruntă provocările dificile ale existenței, chiar dacă o fac în felul lor propriu”.

Volumul editat de Michael Zank este remarcabil prin modul nuanțat de abordare și prin diversitatea temelor, lucru care, până la urmă, nu face decât să arate cât de prolifică și complexă este activitatea și opera lui Martin Buber.